

Тълкувателно решение № 2 от 2.VI.1995 г. по гр. д. № 2/95 г., ОСГК, докладчик съдията Милена Жабинска

Имуществото, което е било собственост на кооперативни организации и е иззето от тях след 10 септември 1944 г., подлежи на връщане.

Съдебна практика, Бюлетин на ВС на РБ, кн. 5/1995 г., стр. 3

§ 1, ал. 1 Закон за кооперациите

По въпроса за връщане на имуществото на кооперациите, иззето и одържавено след 10.IX.1944 г.: 1. На връщане по реда на ПМС № 192/1991 г. подлежи това имущество, върху което се възстановяват права на кооперации по силата на § 1, ал. 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за кооперациите. Това е имущество, което е било собственост на кооперативни организации и е иззето от тях и одържавено след 10 септември 1944 г. А. Условието за връщане на кооперации на тяхно иззето и одържавено имущество след 10 септември 1944 г., посочени в чл. 1, ал. 1 на ПМС № 192/1991 г., са достатъчни само когато в него не са инвестирани държавни средства. Б. Административният орган по чл. 1, ал. 2 на ПМС № 192 от 1991 г. е длъжен да преценява наличието на всички предвидени условия за издаване на заповед за връщане на кооперации на тяхното иззето и одържавено имущество, когато в него са инвестирани държавни средства. 2. Споразумението по чл. 2, ал. 3 на ПМС № 192/1991 г. урежда облигационни отношения, възникнали при и по повод възстановяване права на кооперации върху тяхното иззето и одържавено имущество след 10 септември 1944 г. В случай че е обжалван отказ за връщане на такова имущество, съдът преценява наличието или липсата на споразумение само с оглед законосъобразността на отказа.

Главният прокурор на Република България предлага на основание чл. 212 ГПК Общото събрание на гражданската колегия на Върховния съд да издаде тълкувателно решение по въпросите:

1. Кое имущество подлежи на връщане по реда на ПМС № 192 от 1991 г. от държавата чрез нейните органи на съществуващи или възстановени кооперации и кооперативни съюзи и какви са условията за връщане:

а) достатъчно ли е да са налице условията, посочени в чл. 1, ал. 1 на ПМС № 192/1991 г., за да се върне исканото от кооперациите и кооперативните съюзи имущество;

б) следва ли административният орган по чл. 1, ал. 2 на ПМС № 192/1991 г. да преценява налице ли са и условията на чл. 2, ал. 2 за връщане на имуществото, респективно за отказ от връщане в предвидените в разпоредбата отделни хипотези?

2. Какви отношения урежда споразумението по чл. 2, ал. 3 на ПМС № 192/1991 г.? В случай, че е обжалван отказ за връщане, следва ли съдът да обсъжда и преценява това споразумение с оглед законосъобразността на отказа?

Общото събрание на гражданската колегия на Върховния съд, за да се произнесе по направеното предложение, взе предвид следното:

По силата на § 1, ал. 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за кооперациите (ДВ. бр. 63 от 1991 г., изм. бр. 34 и 55 от 1992 г.) се възстановяват правата на съществуващи и възстановени кооперации върху тяхното иззето и одържавено имущество след 10 септември 1944 г. Според ал. 4 на същата разпоредба условията и редът за връщане на имуществото се определят от Министерския съвет.

На основата на законовата делегация Министерският съвет е издал Постановление № 192 от 1 октомври 1991 г. за условията и реда за връщане на кооперации на тяхно иззето и одържавено имущество след 10 септември 1944 г. (ДВ, бр. 83 от 1991 г., изм. и доп., бр. 10 от 1993 г.).

1. На връщане по реда на ПМС № 192/1991 г. подлежи това имущество, върху което са възстановени права на кооперации по силата на § 1, ал. 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за кооперациите. Предпоставките, при наличието на които става възстановяване на правата, са посочени изрично и изчерпателно в закона.

Предмет на възстановяване са права върху имущество. Не са предвидени ограничения във вида на имуществото, движимо или недвижимо. Възстановяват се права върху имущество, което е било иззето и одържавено след 10 септември 1944 г. Без значение е въз основа на какъв акт или без акт е станало изземването и одържавяването, дали то е по първичен или по произведен начин. Възстановяват се права, които са съществували и са били притежавани от кооперативните организации към момента на изземването и одържавяването. Тези условия фактически дефинитивно характеризират имуществото, предмет на

правото, което се възстановява и което подлежи на връщане.

А. Възстановяването на правата на кооперациите се извършва по силата на Закона с влизането му в сила. То не води автоматично до връщане на имуществото, върху което се възстановяват права. Законът делегира на Министерския съвет да определи условията и реда за връщане (смисъл предаване) на това имущество. Самото основание на тази делегация предпоставя по начало несъвпадане на условията за възстановяване на правата върху иззетото и одържавено имущество и условията за връщане на имуществото, върху което се възстановяват правата на кооперациите.

Законът не поставя изискване имуществото, върху което се възстановяват права на кооперациите, да е във вида и размера, в който е било иззето и одържавено. Предвид продължителността на периода, през който това имущество е било стопанисвано от държавата или нейни структури, възможно е в него да са инвестирани държавни средства, да са извършени подобрения, които значително превишават стойността на иззетия и одържавен имот, да е изменено предназначението му, да е станало неотделима част и пр. Тъй като правата на кооперациите се възстановяват в цялост, в техния пълен обем, вкл. и върху подобренията, предвидени са в ПМС № 192/1991 г. такива условия и ред, при които трябва да стане връщането на одържавеното имущество, без да се допусне неоснователно разместване на имуществени ценности между държавата и кооперациите. Тези условия и ред са различни в зависимост от начина на одържавяване (възмездно или безвъзмездно), извършени ли са подобрения и с чии средства, превишават ли значително стойността на иззетия и одържавен имот и пр.

За да се върне иззетото и одържавено имущество на кооперативната организация, се изисква да се изясни както правното, така и фактическо положение на реституирания имот.

В случаите, когато в подлежащото на връщане имущество не са инвестирани държавни средства, връщането се извършва безвъзмездно. В тези случаи, за да постанови административният орган по чл. 1, ал. 2 на ПМС № 192/1991 г. връщане на иззетото и одържавено имущество, е необходимо и достатъчно да са налице условията, посочени в чл. 1, ал. 1 на ПМС № 192/1991 г.

Б. В случаите, когато в подлежащото на връщане имущество са инвестирани държавни средства, административният орган по чл. 1, ал. 2 на ПМС № 192 от 1991 г. е длъжен да преценява дали са налице и условията по чл. 2 от постановлението.

В чл. 2 на ПМС № 192/1991 г. са предвидени различни хипотези, при които в одържавеното имущество са инвестирани държавни средства, когато подобренията значително превишават стойността на иззетия и одържавен имот, когато е изменено предназначението, станало е неотделима част и пр. Във всички тези случаи е предвидено възникналите облигационни отношения да се уредят чрез споразумение или по исков ред преди предаване на имуществото. Разпоредбата на чл. 3, ал. 1 от ПМС № 192/1991 г. предвижда установяването по размер на задължението на кооперативната организация за извършените подобрения с държавни средства да предхожда предаването на имуществото. В този случай изплащането на подобренията се извършва в срок до пет години, но върху недвижимия имот се учредява ипотека преди предаването му. Като се вземе предвид, че ипотеката е вещно и неделимо право, което обременява определен недвижим имот за обезпечаване на определено вземане и че заповедта за връщане на кооперативното имущество съгласно чл. 4, ал. 3 на ПМС № 192/1991 г. или решението на съда се изпълнява в 14-дневен срок от влизането им в сила, то ликвидността на вземането към кооперативната организация за остатъчната стойност на подобренията към момента на влизане на закона в сила е условие за връщане на имуществото, върху което са възстановени права на кооперативната организация. Тази ликвидност съгласно чл. 2, ал. 3 на ПМС № 192/1991 г. ще се постигне чрез споразумение по чл. 2, ал. 1 и 2 или по исков ред. Изводът е, че административният орган по чл. 1, ал. 2 на ПМС № 192/1991 г. е длъжен да преценява наличието на всички предвидени условия при издаване на заповед за връщане на иззето и одържавено кооперативно имущество, когато в него са инвестирани държавни средства.

2. Споразумението по чл. 2, ал. 3 на ПМС № 192/1991 г. урежда гражданскоправни отношения, възникнали при и по повод възстановяване права на кооперации върху тяхно иззето и одържавено имущество. По своя характер това са облигационни отношения, източник на които е неоснователно обогатяване в резултат на реституция на кооперативно имущество. Наличието на държавни инвестиции в имущество, върху което се възстановяват права на друг правен субект, поражда облигационни права и задължения.

Възможни са различни варианти за уреждане на облигационните отношения между страните в

отделните хипотези на чл. 2, ал. 2 на ПМС № 192/1991 г. По избор на кооперативната организация допустим е и вариант, при който възстановеното право на собственост се редуцира до дялово участие или се получава имотно или парично обезщетение. И в тези случаи се касае до избран от кооперативната организация способ за погасяване на породено от реституцията облигационно задължение, а не до условие за връщане на имущество, върху което са възстановени права по силата на § 1, ал. 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за кооперациите .

Разпоредбата на чл. 2, ал. 3 на ПМС № 192/1991 г. допуска възникналият правен спор в хипотезите на чл. 2, ал. 1 и 2 да се разреши чрез споразумение или по исков ред.

По своята същност споразумението е извънсъдебна спогодба, чрез която страните разрешават възникнал граждански спор от реституция на кооперативно имущество и постигат ликвидност на вземането срещу кооперацията. Тъй като тази ликвидност е условие за връщане на имуществото, върху което са възстановени права на кооперациите, наличието или липсата на споразумение трябва да се преценява от съда с оглед законосъобразността на отказа за връщане на реституирано имущество.